

*Wijnen uit de Loire,
Rhône en de Elzas*

door Rudolf Pierik

Titel: Wijnen uit de Loire, Rhône en de Elzas

Auteur: Rudolf Pierik

Omslagontwerp: Judith Baltus

Eerste druk: Maart 2021

Uitgeverij: U2pi BV Den Haag

ISBN 978 94 9324 009 4

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotocopiëren, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

*Wijnen uit de Loire,
Rhône en de Elzas*

door Rudolf Pierik

<i>De Loire</i>	13
Historie	13
Klimaat	15
Bodem	16
Wijnbouw	17
Appellations	19
Pays Nantais	20

<i>Pays Nantais</i>	20
Muscadet	20
Muscadet AOP	21
Muscadet Coteau de la Loire	22
Muscadet-Sèvre-et-Maine	22
Muscadet Côtes de Grandlieu	23

<i>Anjou Saumur</i>	24
Anjou Blanc	24
Anjou Gamay en Anjou Rouge	25
Anjou Villages	25
Rosé d'Anjou	25
Savennières	26
Saumur	27
Coteaux du Layon	27
Quarts-de-Chaume	28
Bonnezeau	29
Saumur Rosé	30
Coteaux de Saumur	31
Saumur Champigny	31
Saumur Puy-Notre-Dame	32
Coteaux de L'Aubance	33
Coteaux du Vendômois	33
Jasnières	34
Coteaux du Loir	35
Rosé de Loire	35
Anjou Villages Brissac	36
Cabernet d'Anjou	37
Anjou Coteaux de la Loire	37

<i>Touraine</i>	38
Algemeen	38
Touraine	39
Bourgueil	39
Saint-Nicolas Bourgueil	40
Chinon	41
Vouvray	42
Touraine Azay Rideau	43
Cheverny en Cour-Cheverny	44
Cour-Cheverny	44
Touraine Amboise	45
Montlouis	46
Haut-Poitou	46
Valençay	47
Touraine Chenonceaux	48
Touraine Mesland	48
Touraine Oisly	49
Touraine Noble-Joué	50
Crémant de Loire	50

<i>Boven Loire</i>	52
Coteaux du Giennois	52
Menetou-Salon	52
Vin Orléanais	53
Pouilly Fumé	53
Pouilly sur Loire	54
Quincy	55
Reuilly	55
Sancerre	56
Andere wijnbouwgebieden	57

<i>Literatuurlijst Loire</i>	58
------------------------------	----

Rhône

59

Het wijngebied Rhône	59
Bodem en klimaat	61
Appellations	62
Andere appellations in het Côtes du Rhône Villages	62
Wijnbouw in getallen	63
Druivenrassen	63
Het begrip AOP	64
Geschiedenis	64

Diverse appellations

66

Grignan-les-Adhémar	66
Clairette de Bellegarde	66
Costières de Nîmes	67
Châtillon-en-Diois	68
Clairette de Die	69
Luberon	70
Pierrevet	71
Côtes du Vivarais	72
Ventoux	73

Côte du Rhône Villages

74

Côte du Rhône Villages Synargues	74
Côte du Rhône Villages Puyméras	74
Côtes du Rhône Villages Gadagne	75
Côte du Rhône Villages Plan de Dieu	76
Côte du Rhône Villages Massif d'Uchaux	76
Côte du Rhône Village Suze-la-Rousse	77
Côte du Rhône Villages Sainte-Cécile-les-Vignes	77
Vaison-la Romaine	78
Rocheballe	79
Rousset-les-Vignes	79
Chusclan	80
Laudun	81
Sablet	82
Roaix	82
Saint Gervais	83

Saint Maurice-sur-Eygues	84
Saint-Pantaléon-les-Vignes	84
Séguret	85
Valréas	85
Visan	86

<i>Vignoble Septentrional</i>	87
Château Grillet	87
Condrieu	88
Côte-Rotie	88
Crozes Hermitage	89
Hermitage	90
Saint Joseph	91
Saint Péray	91
Cornas	92

<i>Vignoble Meridional</i>	93
Cairanne	93
Tavel	94
Lirac	95
Vinsobre	95
Rasteau	96
Beaume de Venise	97
Gigondas	98
Vacqueras	99
Châteauneuf-du-Pape	100

<i>Literatuurlijst Rhône</i>	102
------------------------------	-----

<i>Wijn Elzas</i>	103
Algemeen	103
Bodem en klimaat	103
Historie	104
Statistiek	105
Appellations en begrippen	106
Druivenrassen	108
Soorten wijnen	110
Belangrijke gegevens voor de wijnbouw	111
De handel	111
Wijnbouw	111
Vinificatie	113
Grand Cru gebieden	114

<i>Lotharingen</i>	136
--------------------	-----

<i>Jura</i>	137
Algemeen	137
Bodem en klimaat	138
Historie	138
Wijnbouw	139
Druivenrassen	140
Typen wijnen	141
De AOP's	142

<i>Savoie</i>	144
---------------	-----

<i>Literatuurlijst Elzas</i>	148
------------------------------	-----

<i>Dankwoord</i>	150
------------------	-----

De Loire

De Loire ontspringt op een hoogte van 1400 m in het hoogland van de Cevennes. Aanvankelijk stroomt de Loire van zuid naar noord, na 600 km buigt de rivier scherp af bij Orléans en gaat van oost naar west stromen. De Loire is de langste rivier van Frankrijk met 1015 km, de wijnroute heeft een lengte van 800 km. De Loire ligt op de 47e breedtegraad en strekt uit van Pouilly-sur-Loire in het oosten tot Nantes in het westen. De Loire ligt ten noorden van de Cognacstreek, ten zuiden van Normandië, ten zuiden van de Champagne en ten westen van de Bourgogne.

De AOP Loire is het op drie na grootste wijnbouwgebied en wijn producent van Frankrijk. Het totaal aantal AOP's bedraagt 69. Als producent van mousserende wijn en rosé staat de Loire op de tweede plaats in Frankrijk.

Het Loiregebied ligt in 14 verschillende departementen. Het totaal oppervlak aan wijngaarden bedraagt 70.000 ha. De totale jaarlijkse wijnproductie is 2.900.000 hl. Circa 12% van de Franse wijnproductie is afkomstig uit de Loire. De verdeling van de wijnen is als volgt: 41% wit, 24% rosé, 21% rood en 14% mousserend. De export van wijn bedraagt 20%.

Historie

De historie van de wijnbouw aan de Loire gaat 2000 jaar terug, toen de Romeinen Frankrijk veroverden. De Romein Plinius beschrijft reeds wijnen afkomstig uit de omgeving van de Loire. De Romeinen legden ook de eerste wijngaarden aan, die voorspoed betekenden voor de streek, ook dankzij de transportmogelijkheden langs de rivier. Rond 250 na Chr. deed het christendom zijn intrede met de komst van de kloosters die begonnen met wijnbouw, die wijn leverde voor de Heilige Mis. De eerste bisschop van Tours bevorderde rond 361 na Chr. de wijnbouw en zorgde voor de

stichting van kloosters. Gedurende vele eeuwen bleven de kloosters een belangrijke rol spelen bij de initiatie en bevordering van de wijnbouw.

In de vierde eeuw vond wijnbouw plaats in de streek Touraine hetgeen blijkt uit het feit dat de Heilige Martinus daar actief was. In de vijfde eeuw start de wijnbouw in Pouilly door toedoen van Clovis, die een klooster stichtte in Lioret, toen werd Orléans de hoofdstad van de streek. Rond 582 beschrijft Grégoire van Tours de wijngaarden van Sancerre en Touraine en kort daarna de wijnbouw rond Nantes.

In de periode van Karel de Grote (742-814) bloeide de wijnbouw op mede als gevolg van de stichting van kerken en kloosters. De Middeleeuwen waren een periode van voorspoed voor de wijnbouwers. Ook de export van wijn floreerde tot het begin van de negende eeuw, daardoor ging het financieel goed voor de wijnbouwers.

In de elfde eeuw rond 1090 ontstond de beroemde abdij Mont Saint Michel in de Anjou. De kloosters van de Cisterciënzers en Benedictijnen bevorderden de wijnbouw, terwijl de monniken uit Cluny ook een bijdrage leverden. Rond 1199 werd de Anjouwijn ge-ëxporteerd naar Engeland, België en Holland vanuit de haven van Rochelle.

Toen in 1154 Henry II Plantagenêt gekroond werd tot koning van Engeland expandeerde het oppervlak aan wijngaarden en nam de export sterk toe. In 1429 werd de Loirestreek weer onafhankelijk van Engeland, daardoor daalde de export. In de veertiende eeuw waren de wijnen uit Anjou, Orléans en Saint-Pourcin in Europa reeds goed bekend. In de renaissance periode in de 15e en 16e eeuw ontstonden vele beroemde kastelen. De honderdjarige oorlog die begon in de 16 eeuw had een negatieve invloed op de wijnbouw, rond 1589 kwam er een einde aan die oorlog.

In de periode rond 1860 ontstond de eerste treinverbinding van de Loire naar Parijs; in die tijd werd de wijn uit Pouilly in de Halles van Parijs met groot succes verkocht. In de jaren 1860-1890 ging het de wijnbouw zeer

slecht, omdat de druifluis de wijngaarden bijna geheel vernielde; pas toen er druivenrassen op Amerikaanse onderstammen werden geënt ging het voorzichtig beter met de wijnbouw. Met de druifluis trad ook de ziekte meeldauw op, die gelukkig na enige tijd bestreden kon worden met zwavel. De uitbraak van ziekten had tot gevolg, dat onderzoek nodig was om de wijnbouw er weer bovenop te helpen.

Zowel de Eerste als de Tweede Wereld Oorlog hadden een zeer negatieve invloed op de wijnbouw omdat de export in die perioden wegviel en er gebrek ontstond aan arbeidskrachten. Tussen de twee wereldoorlogen ontstonden aan de Loire de eerste AOP's: in 1936 Muscadet, Quincy, Sancerre en Vouvray, in 1937 volgde Pouilly.

Klimaat

Het klimaat speelt ook aan de Loire een belangrijke rol voor de wijnbouw. Het gebied staat onder invloed van de Atlantische Oceaan, het effect daarvan neemt af van west naar oost.

Enkele klimaateffecten zijn de volgende. Een late nachtvorst in het voorjaar kan zeer nadelig zijn voor de jonge bloesems. Is het in de maand juni te koud, dan kan slechte vruchtzetting optreden. Veel regen in de oogstperiode resulteert in matige en 'verdunde' wijn. Treedt vooral in het oosten zeer strenge vorst op, dan kunnen niet vorstresistente rassen bevroren. Een warme zomer met veel zon bevordert de kwaliteit van de wijn. In het algemeen wordt de rassenkeuze mede bepaald door het klimaat.

Het klimaat in de Loirestreek is mede afhankelijk van de regio waar men zich bevindt. Aan de Atlantische Oceaan is er sprake van een zeeklimaat, in het centrum van een semicontinentaal klimaat en in het oosten van een landklimaat.

Een zeeklimaat vinden we in het westen aan de Atlantische Oceaan rond de stad Nantes met weinig vorst, warme zomers, zachte winters en

relatief veel regen. Er is hier sprake van een lang groeiseizoen met temperaturen van rond de 26°C.

De regio Anjou-Saumur, westelijker gelegen dan het gebied rond Nantes heeft een gematigd zeeklimaat, ontvangt minder regen, kent hete zomers en bezit milde winters.

In het centrum van de Loire rond Touraine is sprake van een semicontinentaal klimaat met meer regen, hete zomers en koude winters.

Het oosten van de Loire, met o.a. de AOP's Orléans, Quincy, Sanserre en Pouilly, bezit een semicontinentaal klimaat met hete zomers, met meer regen en zeer strenge winters met vorst en sneeuw. In de zomerperiode is het overdag heet, in de nacht koelt het sterk af.

Bodem

De bodem vertoont ook aan de Loire een grote verscheidenheid en is lastig eenvoudig te beschrijven. Belangrijke bodemeigenschappen zijn: waterbeschikbaarheid, drainage, voedingsstoffen, humusgehalte, chemische samenstelling, zuurgraad, structuur en luchtdoorlatendheid. In dit korte hoofdstuk zal niet getracht worden de bodems van de vele regio's te beschrijven, daartoe wordt verwezen naar een beschrijving van de bodem van een bepaalde AOP.

Zeker is dat een bodemtype geschikt moet zijn voor het bedrijven van wijnbouw, in nauwe samenhang met keuze van druivenrassen. Zandbodems staan erom bekend lichte wijnen te leveren, goed gedraineerde kiezelbodems leveren wijnen met een fraai bouquet en kleibodems resulteren in volle wijnen. In het algemeen kan gesteld worden dat relatief arme bodems de beste wijnen leveren.

Aan de Loire komen zeer verschillende bodems voor: kalk, grind, klei, leem, molasse, graniet en leisteen. De ondergrond bestaat vaak uit kalk, die ver in het verleden door de zee is afgezet. Alluviale bodems zijn bijna alleen te vinden langs de rivieren en in de dalen. Vaak is geen sprake van

één type bodem, bijvoorbeeld de combinatie van kalk en klei. Enkele bijzondere voorbeelden zijn: vulkaanbodems met graniet, klei en kalk in de Auvergne, Pouilly waar kalk dominant is en de Anjou-Saumur met leisteen, zand en aan de rivieroever zand en grind. Bij de bespreking van de verschillende AOP's zal het onderwerp bodem nader worden uitgediept.

Wijnbouw

Het Loiregebied ligt op 2 uur rijden van Parijs, het wordt gedomineerd door de rivier. Daarnaast bestaan er talrijke zijrivieren: Vienne, Cher, Indre, Layon, Sèvre en Maine. Wijnbouw wordt vooral bedreven in de dalen van de rivieren, maar ook in de regio's terzijde daarvan. Het landschap langs de rivieren is licht glooiend tot heuvelachtig. De AOP's zijn zowel aan de linkeroever (zoals Pouilly) als rechteroever (zoals Reuilly) van de rivieren gelegen. Soms is de afstand tussen de wijngaarden en de Loire groot; enkele voorbeelden zijn Valençay op 40 km en Reuilly op 80 km van de rivier. Het Loiregebied, gelegen in 14 departementen, wordt vaak ingedeeld in de volgende subgebieden: Pays Nantais, Anjou-Saumur, Touraine, Centre en Auvergne (globaal van west naar oost). In aparte hoofdstukken worden het klimaat en de bodems besproken.

Van het wijnbouwareaal van 70.000 ha valt 52.000 ha onder AOP wijngaarden, de rest levert Vin de France of tafelwijn. De belangrijkste witte druivenrassen zijn: Chinon Blanc (ook Pinot de la Loire genoemd), Sauvignon Blanc, Muscadet (deze drie dominant), Chardonnay, Pinot Gris en Gros Plant. Als rode druivenrassen worden geteeld: Gamay (ook bekend in de Beaujolais), Cabernet Franc (ook Breton genoemd), Cabernet Sauvignon, Pinot Noir en Malbec (ook Cot genoemd). Het ras Muscadet (ook Melon de Bourgogne genoemd) wordt vooral geteeld in de regio rond Nantes. Productiegebieden voor rode wijn zijn o.a. Chinon, Bourgeuil en Saint-Nicolas-de-Bourgeuil. De AOP Côteaux du Layon staat vooral bekend om de zoete Botrytis wijnen.

Op één ha worden circa 5.000-6.000 wijnstokken geplant volgens het systeem Guyot. De opbrengsten per ha verschillen sterk en liggen tussen 45 en 55 hl (voor wit) en 40-50 hl per ha voor rood en rosé; voor zoete wijnen ligt de productie per jaar op 25-40 hl/ha. Bij de productie van zoete wijnen wordt selectief driemaal geoogst. Indien mogelijk wordt mechanisch gesnoeid en geoogst. Relatief vroeg wordt geoogst bij de rassen Muscadet, Chenin Blanc en Cabernet Franc.

In het Loiregebied komen in totaal circa 7.000 bedrijven voor, daarvan bestaat een groot deel uit familiebedrijven met vaak een wijn-bouwareaal van 4-12 ha. De kleine zelfstandige bedrijven vinifieren zelf, soms ook samen met de burens. De coöperaties verwerken vaak druiven van de kleine bedrijven met lage producties. Het aantal coöperaties in het uiterste westen en uiterste oosten is zeer klein. Een groot deel van de oogst wordt opgekocht door handelsbedrijven.

Vergeleken met andere wijnbouwgebieden in Frankrijk wijkt de vinificatie van wijn in de Loirestreek daarvan niet af. Bij alle wijnen worden de bloemstelen voor de gisting verwijderd. Bij de productie van rode en rosé wijn blijven de schillen aanwezig in de gistende most, voor rosé vaak slechts maar 24 uur. Bij witte wijnen wordt vaak macération pelliculaire toegepast, na de gisting volgt vaak malolactische gisting om het zuurgehalte te verlagen. De droge witte wijnen worden vaak kort opgelegd en jong gedronken. Droge witte wijnen bevatten slechts 4 g/l suiker, halfdroge 4-10 g/l. Mousserende wijnen ondergaan een tweede gisting op de fles. Het gebied kent ook zogenaamde primeurwijnen, die vrij snel na de gisting op fles worden gebracht en verkocht.

Er zijn weinig verschillen in wijnbouw aan de Loire in vergelijking met andere streken. Iedere AOP omvat talrijke gemeenten, in Pouilly bijvoorbeeld zeven. Zeer opvallend in de Loirestreek is dat het aantal druivenrassen uitzonderlijk hoog is. De aanplant van blauwe druivenrassen is beperkt, omdat deze aan de Loire minder goed afrijpen.

Appellations

Anjou-Saumur	Touraine	Boven Loire
Anjou	Touraine	Sancerre
Anjou Villages	Bourgueil	Reuilly
Anjou Rouge	St-Nicolas Bourgueil	Quincy
Savennières	Chinon	Pouilly Loire
Coteaux de L'Aubance	Touraine Azay Rideau	Pouilly Fumé
Coteaux du Layon	Vouvray	Coteaux Giennois
Saumur	Montlouis-sur-Loire	Menetou-Salon
Saumur-Champigny	Touraine-Amboise	Vin Orléanais
Anjou Blanc	Touraine-Mesland	Rosé d'Anjou
Cheverny	Coteaux de Saumur	Valençay
Quarts de Chaume	Haut-Poitou	
Anjou Gamay	Touraine Chenonceau	
Bonnezeau	Crémant de Loire	
Anjou Gamay	Touraine Oisly	
Saumur Rosé	Touraine Noble Joué	
Saumur Puy-Notre Dame		Cour-Cheverny
Coteaux du Vendômois	Crémant de Loire	
Jasnières	Coteaux-du-Loir	Anjou Villages
Brissac		
Anjou Coteaux de la Loire		
Rosé de Loire		
Cabernet d'Anjou		

Dankwoord

Vooral twee vrienden, Egbert Egberts en Wim Rulkens bedank ik in het bijzonder voor hun opbouwende kritiek, bijdragen en verbeteringen, zij hebben in sterke mate bijgedragen aan het tot stand komen van dit boek.

Ik ben in het bijzonder Judith Baltus dank verschuldigd, dat zij bereid was de fraaie cover, de opmaak en typografie van dit boek te verzorgen.

Prof.Dr.Ir. R.L.M. Pierik
Hollandseweg 356
6705 BD Wageningen
Tel. 0317-411.538
Email adres: rudolfpierik@tele2.nl